

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософія і методологія науки»

циклу загальної (вибіркової) підготовки
за освітньо-професійною програмою
«Екстремальна та кризова психологія».
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 05 «Гуманітарні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»
мова навчання – українська

Рекомендовано кафедрою соціальних і
гуманітарних дисциплін на 2023-2024
навчальний рік.

Протокол від «30» серпня 2023 року
№ 1

Силабус розроблений відповідно до робочої програми навчальної дисципліни
«Філософія і методологія науки»

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Курс є вступом до проблематики філософії і методології науки. Наука визначається як сфера людської духовної діяльності, спрямованої на здобуття, обґрунтування та систематизацію інтерсуб'єктивного знання про світ. Відповідно до такого підходу в межах курсу «Філософія і методологія науки» наука вивчається в широкому соціокультурному контексті і в її історичному розвитку. У цьому полягає його навчальне значення. Увага приділяється як виникненню переднауки у традиційних суспільствах, так і становленню класичної науки Нового часу, а також розгляду «великої науки» як феномена сучасної цивілізації.

Навчальна дисципліна «Філософія і методологія науки» розрахована на здобувачів вищої освіти, які навчаються за програмою підготовки магістра. Вона спрямована на створення теоретичного підґрунтя для світоглядної орієнтації здобувачів та є принципово значущою для морального та естетичного розвитку молоді.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Юрченко Любов Іванівна, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін соціально-психологічного факультету, доктор філософських наук, професор.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 416. Робочий номер телефону – (057) 707-34-78.
E-mail	7733153@ukr.net
Наукові інтереси	- філософська антропологія; - філософія науки; - філософія екології
Професійні здібності	- професійні знання, досягнення практичного змісту у сфері наукових інтересів; - значний досвід проведення навчальних занять у вищій школі із застосуванням творчих форм роботи.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	1.Liubov Yurchenko, Andrii Minosian Science of the postmodern era as a factor of modern education // Topical issues of society development in the turbulence conditions (International On-line Scientific Conference). – School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava. – Bratislava, 2020. – pp. 242–248. 2.Юрченко Л.І. Генеза національно-культурної самосвідомості українського народу в умовах русифікаторської політики царизму // Тоталітаризм

	як система знищення національної пам'яті : збірник наукових праць. – Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2020. –С. 131-134. 3. Юрченко Л.І., Соціально відповідальний бізнес: екологічний аспект // Modern Technologies of Society Development. Collective Scientific Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019.– pp. 380-391. 4. Юрченко Л.І. Василь Назарович Каразін – невизнаний новатор-винахідник // Історія науки і техніки. Вісник аграрної історії. Науковий журнал. – 27-28, 2019. – С.188-193.

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни «Філософія і методологія науки» проводяться згідно з затвердженим розкладом. Електронний варіант розкладу розміщено на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 16.00 до 17.00 в кабінеті № 413. В разі додаткової потреби здобувача вищої освіти в консультації її час погоджується з викладачем.

Мета навчальної дисципліни «Філософія і методологія науки» – формування у здобувачів вищої освіти здатності структурувати знання, готовності до рішення складних і проблемних питань, розвиток здатності орієнтуватись у категоріальному апараті науки, здатності формувати стратегію власного теоретичного досвіду, визначати його предмет, цілі й задачі, в оволодінні дослідницькими навичками.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Денна форма навчання
Статус дисципліни	Загальна вибіркова
Рік підготовки	2
Семестр	3
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	5
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	150
Розподіл часу за навчальним планом:	

- лекції (годин)	24
- практичні заняття (годин)	-
- семінарські заняття (годин)	26
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсова робота (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	100
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль	диф.залік

Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни «Філософія і методологія науки» ґрунтується на знаннях, набутих здобувачами в результаті вивчення дисциплін загальної підготовки на попередніх етапах навчання, таких як: «Філософія і засади логіки», «Історія і культура України» та вибіркової «Культурологія».

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПРН
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПРН1
Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.	ПРН3
Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.	ПРН4
Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.	ПРН6
Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.	ПРН7
Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.	ПРН10

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності	

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов	Інтегральна компетентність
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК 1
Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.	ЗК 3
Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	ЗК 4
Здатність бути критичним і самокритичним.	ЗК 5
Здатність приймати обґрунтовані рішення	ЗК6
Здатність працювати в команді	ЗК9
Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології	СК1
Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.	СК2

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Філософія науки

Тема 1.1. Предмет і головні концепції філософії і методології науки

Наука, її сутність та генеза. Три аспекти буття науки: наука як генерація нового знання, наука як соціальний інститут, наука як особлива сфера культури. Проблема істини, її концепції, значення для філософії науки. Предмет та сутність філософії і методології науки. Взаємозв'язки філософії і методології науки з іншими дисциплінами. Функції філософії і методології науки.

Епістемологія і гносеологія, їх співвідношення. Логіко-епістемологічний підхід до дослідження науки.

Позитивістська традиція філософії і методології науки. Класичний позитивізм, емпіріокритицизм, логічний позитивізм. Розширення поля філософської проблематики в позитивістській філософії науки.

Соціологічний і культурологічний підходи до дослідження розвитку науки. Проблема інтерналізму та екстерналізму в розумінні механізмів наукової діяльності.

Тема 1.2. Виникнення й історичний розвиток науки

Переднаука і наука. Дві стратегії породження наукових знань: узагальнення практичного досвіду і конструювання теоретичних моделей, що забезпечують вихід за рамки форм виробництва, які історично склалися, і буденного досвіду.

Переднаука як феномен традиційних культур.

Культура античного поліса і становлення перших форм теоретичної науки.

Виникнення логічних норм наукового мислення і професійних організацій науки в середньовічних університетах. Роль християнської теології

в зміні споглядальній позиції ученого: людина-творець; маніпуляція з природними об'єктами (алхімія, астрологія, магія). Ідеали математизованого і дослідного знання (оксфордська школа, Р. Бекон, У. Оккам). Формування науки як професійної діяльності. Товариства експериментаторів і Академії наук.

Становлення дослідної науки в новоевропейській культурі. Світоглядна роль науки в новоевропейській культурі. Соціокультурні передумови виникнення експериментального методу, його поєднання з математичним описом природи.

Виникнення дисциплінарно-організованої науки, технологічне застосування науки. Становлення соціальних і гуманітарних наук. Світоглядні підстави соціально-історичного дослідження. Місце науки в культурі техногенної цивілізації.

Тема 1.3. Специфіка наукового пізнання

Категоріальні та методологічні засади наукового світобачення інформаційно-технічного соціуму. Наукове пізнання і його роль в сучасному соціальному житті. Відношення науки до інших форм пізнання світу (художнього, філософського, релігійно-міфологічного, буденного пізнання). Наука як об'єктивне та наочне знання. Прогностичні функції науки. Наука як знання про можливі наочні світи практичної діяльності. Особливості предмету й методів науки.

Універсальність наукового пізнання і його межі. Наукова раціональність і логіка науковчення. Істина в науці.

Особливості суб'єкта наукової діяльності. Внутрішньо-наукові й соціальні цінності та цілі. Цінність об'єктивно-дійсного знання, цінність зростання знань.

Тема 1.4. Структура наукового знання. Класифікація наук

Наукове знання як складна система, що розвивається. Різноманіття типів наукового знання.

Принципи розвитку науки. Ідеали і норми наукового дослідження, їх соціокультурна розмірність. Система ідеалів і норм як схема методу діяльності. Організація та планування наукового дослідження.

Наукова картина світу. Історичні форми наукової картини світу. Функції наукової картини світу: картина світу як онтологія, як форма систематизації знання, як дослідницька програма.

Філософські засади науки. Роль філософських ідей і принципів в обґрунтуванні наукового знання. Філософські ідеї як евристика наукового пошуку. Філософське обґрунтування як умова включення наукових знань в культуру.

Структури теоретичного знання. Поняття наукового факту, його специфіка. Процедури формування наукового факту. Проблема теоретичного осмислення факту.

Проблемні ситуації в науці. Переростання окремих завдань у наукові проблеми.

Первинні теоретичні моделі і закони. Становлення розвиненої наукової теорії. Класичний і неklasичний варіанти формування наукової теорії. Розвиток засад науки під впливом нових теорій. Проблема включення нових науково-теоретичних уявлень в культуру.

Класифікація наук: сутність і головні підходи. Проблема міждисциплінарності наукового знання.

Модуль 2. Методологія науки

Тема 2.1. Головні рівні і методи наукового дослідження

Поняття методу. Специфіка методів наукового знання. Науковий метод і наукова теорія.

Методологія науки: сутність і значення. Методологія наукового дослідження як основа пізнання.

Науковий пошук і його основні етапи. Емпіричний і теоретичний рівні науки. Критерії їх розрізнення. Структура емпіричного знання.

Поняття про науковий метод. Теоретичні й емпіричні методи. Спостереження й експеримент. Випадкові і систематичні спостереження. Застосування природних об'єктів у функції приладів в систематичному спостереженні. Дані спостереження як тип емпіричного знання. Специфіка експериментальних методів. Вимірювання і опис, їх значення в науковому пізнанні.

Теоретичні моделі як елемент внутрішньої організації теорії. Обмеженість гіпотетико-дедуктивної концепції теоретичних знань. Роль конструктивних методів в дедуктивному розгортанні теорії. Розгортання теорії як процес вирішення наукових завдань.

Тема 2.2. Динаміка наукового прогресу

Історична мінливість механізмів породження наукового знання. Взаємодія науки і досвіду як початковий етап становлення нової дисципліни. Методологічний монізм Нового часу. Індуктивна модель наукового пізнання Ф. Бекона. Дедуктивна модель наукового пізнання Р. Декарта.

Методологічний плюралізм новітньої епохи: індуктивізм, конвенціоналізм, фальсфікаціонізм, методологія науково-дослідних програм. Концепції К. Гемпеля, Р. Карнапа, П. Дюгема, У. Куайна, К. Поппера, І. Лакатоса, Т. Куна, П. Фейєрабенда, С. Тулміна, М. Полані.

Тема 2.3. Наукові традиції і наукові революції. Типи наукової раціональності

Структура наукової традиції. Поняття наукової парадигми. Дисциплінарна матриця, її компоненти. Взаємодія традицій і виникнення нового знання. Наукові революції як перебудова засад науки. Проблеми типології наукових революцій. Внутрішньо-дисциплінарні механізми наукових революцій. Міждисциплінарні взаємодії і парадигмальне розщеплення як чинник революційних перетворень в науці. Соціокультурні передумови

глобальних наукових революцій. Перебудова підстав науки і зміна сенсів світоглядних універсальї культури.

Глобальні наукові революції і типи наукової раціональності. Історична зміна типів раціональності: класична, некласична, постнекласична наука. Головні характеристики сучасної постнекласичної науки. Зв'язок дисциплінарних і проблемно-орієнтованих досліджень. Нові стратегії наукового пошуку. Зближення ідеалів природничо-наукового і соціально-гуманітарного пізнання. Осмислення зв'язків соціальних і внутрішньо-наукових цінностей як умова сучасного розвитку науки. Відмова від ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження і проблема ідеологізації науки. Включення соціальних цінностей у процес вибору стратегій дослідницької діяльності.

Тема 2.4. Наука у сучасному світі: стан і перспективи розвитку

Головні підходи до визначення соціального інституту науки. Інституційні цінності і норми науки. Наукові співтовариства, історичні типи наукових співтовариств («республіка учених» XVI-XVII ст.; наукові співтовариства епохи дисциплінарно-організованої науки; формування міждисциплінарних співтовариств науки XX-XXI ст.). Наукові напрями. Наукові школи. Наука і освіта, підготовка наукових кадрів.

Історичний розвиток способів трансляції наукових знань (від рукописних видань до сучасного комп'ютера). Комп'ютеризація науки, її соціальні наслідки. Наука і економіка. Наука і політична влада. Проблема державного регулювання науки.

Морально-етичні аспекти розвитку науки. Поняття наукового етосу, його складники (Р. Мертон, І. Мітрофф). Розширення етосу науки. Нові етичні проблеми науки в кінці XX ст. Постнекласична наука і зміна менталітетів техногенної цивілізації. Сцієнтизм і антисцієнтизм. Пошук нового типу цивілізаційного розвитку і нові функції науки в культурі.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма навчання					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	модульна контрольна робота
3 - й семестр						
Модуль 1.						
Тема 1.1.	16	2	2		12	
Тема 1.2.	21	4	4		13	
Тема 1.3.	17	2	2		13	

Тема 1.4.	21	4	3		13	1
Разом за модулем 1	75	12	11		51	МКР1
Модуль 2						
Тема 2.1.	21	4	4		13	
Тема 2.2.	16	2	2		12	
Тема 2.3.	20	4	4		12	
Тема 2.4.	18	2	2		12	2
Разом за модулем 2	75	12	12		49	МКР2

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Наука і філософія, їх взаємодія. Основні філософсько-методологічні підходи до визначення науки.	2
2	Головні підходи до виникнення науки. Переднаука як феномен традиційних культур. Становлення і розвиток науки у Новий час та сучасну	4
3	Наука як форма пізнання, її особливості.	2
4	Структура наукового знання, її рівні. Класифікація наук. Міждисциплінарність у наукових дослідженнях МКР.	4
5	Сутність наукового методу і методології науки. Емпіричний та теоретичний рівні наукового знання. Основні методи наукового дослідження..	4
6	Головні методологічні підходи класичної науки. Методологічні моделі наукового дослідження у новітню добу.	2
7	Поняття наукової традиції. Традиції і новації в науці. Наукові революції, їх види.	4
8	Наукове співтовариство, його види. Соціальний характер науки. Науковий етос. МКР.	4
	Разом	26

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань – не передбачено навчальним планом

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: диференційований залік, реферати, есе, модульна контрольна робота, презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	A	Відмінно
80–89	B	Добре
65–79	C	
55–64	D	Задовільно
50–54	E	
35–49	FX	Незадовільно
0–34	F	

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, контрольної роботи тощо. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль			

Модуль 1	Лекції	6	0	0
	семінарські заняття	6	5	30
	практичні заняття	-	-	-
	модульний контроль*	1	10	10
Разом за модуль 1				40
Модуль 2	Лекції	6	0	0
	семінарські заняття	7	5	35
	практичні заняття	-	-	-
	модульний контроль*	1	10	10
Разом за модуль 2				45
Разом за поточний контроль				85
Індивідуальна самостійна робота (не обов'язкова)				-
II. Підсумковий контроль (залік) *				15
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

*види навчальних занять та контрольні заходи для обов'язкового виконання.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми освітнього процесу: поточне оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи; оцінка (бали) за самостійну роботу; оцінка (бали) за участь у наукових конференціях, олімпіадах, виконання досліджень, підготовку наукових публікацій тощо.

Поточний контроль

Поточний контроль проводиться на семінарських заняттях за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на лекційних і семінарських заняттях.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів *на практичному занятті* (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

5-4 бали – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Розвиває власну думку, самостійно добирає приклади;

3-2 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом.

Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки;

1 бал – частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє зміст теоретичних питань та практичних завдань, не знає відповіді на поставлені питання або побіжно розкрив лише окремі положення.

Викладачем оцінюється самостійність думок, логіка викладу та якість аргументації, повнота розкриття навчальних питань, культура мовлення і діалогу, використання навчальної, наукової та спеціальної літератури, вміння виділяти головне, узагальнювати, робити висновки.

Модульний контроль.

Модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів за період навчання. Здійснюється шляхом проведення тестування або письмових контрольних робіт під час аудиторних занять.

Тестування – метод оцінювання навчальних досягнень здобувачів, допомагає виявити наявність певних знань, умінь і навичок, засвоєних здобувачами під час аудиторних занять. Застосовуються тестові завдання закритої (з вибором однієї або кількох правильних відповідей) та відкритої (не мають запропонованих варіантів відповідей) форми. Тестування складається з окремих тестів. Тести охоплюють набір завдань, що відповідають структурі та змісту змістового модуля навчальної дисципліни.

Контрольна робота – письмова робота, виконана здобувачем за відповідною темою. В роботі має бути розкритий зміст теоретичних питань, визначених викладачем. Тривалість виконання контрольної роботи – одна академічна година. Роботи виконуються у присутності викладача. Контрольні роботи перевіряються викладачем протягом тижня, після чого оголошуються оцінки.

Критерії оцінювання знань здобувачів під час виконання модульних контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10-9 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає під час письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, розвиває власну думку, самостійно добирає приклади. Правильно вирішив усі тестові завдання;

8-7 балів – здобувач достатньо володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

Правильно виконує більшість тестових завдань;

6-5 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності. Правильно виконує половину тестових завдань;

4-3 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки. Правильно виконує меншість тестових завдань;

2-1 бал – частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно виконує окремі тестові завдання;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє зміст теоретичних питань та практичних завдань, не знає відповіді на поставлені питання або побіжно розкрив лише окремі положення. Не виконує жодного тестового завдання.

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінювання результатів навчання на завершальному етапі, проводиться в усній формі – диф.заліку.

Залік.

Залік є формою підсумкового контролю рівня та якості засвоєння здобувачами теоретичних знань та практичних умінь і навичок з окремої навчальної дисципліни.

Залік проводиться в усній формі за заліковими питаннями на останньому семінарському занятті. Відповіді на питання оцінюються за їх повнотою.

Критерії оцінювання знань здобувачів на заліку (оцінюється від 0 до 15 балів):

15–14 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;

13–11 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкриває зміст теоретичних питань. При викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки;

10-8 балів – у цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст, але поверхово аналізує матеріал без глибокого всебічного аналізу, без обґрунтування та аргументації, при цьому допускає окремі суттєві неточності та помилки;

7-4 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому

суттєві неточності;

3–1 балів – частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості теоретичних питань. Відповіді загальні, при цьому допускаються суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань.

Перелік теоретичних питань для підготовки до заліку:

1. Предмет дисципліни «Філософія і методологія науки».
2. Поняття наукової діяльності. Головні аспекти буття науки в суспільстві.
3. Взаємозв'язки філософії науки з іншими дисциплінами.
4. Функції філософії науки.
5. Логико-епістемологічний підхід до дослідження науки.
6. Позитивістські концепції філософії науки.
7. Соціологічний і культурологічний підходи до вивчення науки.
8. Поняття і головні концепції істини у філософії та науці.
9. Головні підходи до історичного виникнення науки.
10. Культура античного поліса і становлення перших форм теоретичного знання.
11. Головні особливості організації та розвитку знання у Середні віки. Виникнення і розвиток університетів.
12. Передумови становлення дослідної науки в культурі Нового часу.
13. Розвиток наукових методів у Новий час.
14. Наука і техніка в Новий час.
15. Організаційні центри науки Нового часу.
16. Специфіка наукової діяльності в епоху Нового часу.
17. Поняття і головні характеристики «великої науки».
18. Відношення науки до інших форм пізнання світу.
19. Наукове пізнання і його специфічні риси.
20. Проблема суб'єкта наукового пізнання.
21. Специфіка об'єкта і предмета наукового дослідження.
22. Наукове знання як система, його характеристики.
23. Ідеали і норми наукового дослідження.
24. Наукова картина світу, її функції.
25. Історичні форми наукової картини світу.
26. Роль філософських ідей в обґрунтуванні наукового знання.
27. Внутрішньо-наукові й соціальні цінності та цілі.
28. Структура наукового знання, її компоненти.
29. Науковий факт, його роль у дослідженні.
30. Поняття і характеристики наукової проблеми.
31. Наукова теорія, її види.
32. Класифікація наук. Проблема міждисциплінарності в сучасній науці.
33. Специфіка точних, природничих і гуманітарних наук.
1. Поняття методу. Характерні риси методів наукового дослідження.

2. Сутність і значення методології науки.
3. Емпіричний та теоретичний рівні наукового дослідження.
4. Загальнологічні методи пізнання, їх роль у науці.
5. Структура емпіричного знання.
6. Спостереження як науковий метод, його види і характеристики.
7. Експеримент, його особливості і значення в науковому дослідженні.
8. Процедури формування наукового факту.
9. Наукові методи теоретичного рівня дослідження.
10. Становлення методології наукового дослідження в Новий час.
11. Індуктивний метод у філософії Ф. Бекона.
12. Дедуктивна модель науки і раціоналізм Р. Декарта.
13. Індуктивістська модель наукового пізнання (К. Гемпель, Г. Рейхенбах, Р. Карнап).
14. Конвенціоналістський підхід до методології науки (П. Дюгем, У. Куайн, А. Пуанкаре).
15. Фальсифікаціоністська методологія К. Поппера.
16. Методологія науково-дослідних програм І. Лакатоса.
17. Критика методології наукового пізнання (С. Тулмін, П. Фейерабенд).
18. Характеристика і структура наукової традиції.
19. Проблеми типології наукових революцій.
20. Соціокультурні передумови наукових революцій, їх значення.
21. Поняття і типи наукової раціональності.
22. Класичний тип наукової раціональності.
23. Специфічні риси неklasичної наукової раціональності.
24. Головні характеристики сучасної постнеklasичної науки.
25. Головні підходи до визначення соціального інституту науки.
26. Наукові співтовариства, їх головні типи.
27. Взаємодія науки й освіти.
28. Напрями підготовки наукових кадрів.
29. Історичний розвиток способів трансляції наукових знань.
30. Наука й економіка.
31. Наука і влада.
32. Особливості державного регулювання науки.
33. Морально-етичні аспекти розвитку сучасної науки.

Індивідуальні завдання

1. Специфіка філософії і науки як форм культури.
2. Механістичний підхід до науки: сутність і характерні риси.
3. Позитивістська традиція інтерпретації науки.
4. Теоретичні моделі виникнення науки, їх специфіка.
5. Особливості пізнання у Стародавньому світі.
6. Освіта і знання у Середні віки.
7. Становлення науки як соціального інституту в Новий час.
8. Головні види людського пізнання, їх особливості.
9. Специфіка наукового пізнання.

10. Суб'єкт і об'єкт наукового пізнання.
11. Проблема побудови наукової картини світу.
12. Функції науки в сучасному суспільстві.
13. Взаємодія різних наук, їх специфіка.
14. Класифікації видів наукового знання.
15. Міждисциплінарні наукові дослідження в сучасну епоху.
16. Проблеми побудови наукової теорії.
17. Основні етапи наукового пізнання: факт, проблема, гіпотеза, теорія.
18. Методологія наукового дослідження: поняття, сутність, значення у пізнанні.
19. Взаємозв'язок емпіричного та теоретичного рівнів знання.
20. Спостереження як метод наукового пізнання, його специфіка і різновиди.
21. Експеримент як метод наукового дослідження в Новий час та в сучасну епоху.
22. Головні теоретичні методи дослідження у сучасній науці.
23. Емпіризм Ф. Бекона та раціоналізм Р. Декарта в науковому пізнанні Нового часу.
24. К. Поппер і методологія фальсифікаціонізму.
25. І. Лакатос і методологія науково-дослідних програм.
26. П. Фейєрабенд і концепція методологічного анархізму.
27. Наукова традиція і наукова новація.
28. Трагування наукової революції у працях Т. Куна.
29. Класичний тип науки: наукові програми, їх зміст і значення.
30. Становлення неklasичного типу науки.
31. Постнеklasичний тип науки як феномен сучасності.
32. Етос науки: поняття, зміст і значення.
33. Наукове співтовариство: зміст і основні види.
34. Головні етапи становлення наукового співтовариства.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Здобувач зобов'язаний наполегливо оволодівати знаннями, на занятті бути уважним, брати активну участь у роботі під час занять, бути попередньо підготовленим до практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконувати всі завдання.

2. Здобувач повинен сумлінно виконувати розклад занять з навчальної дисципліни. Пропуски занять без поважної причини та запізнення на заняття не допустимі (здобувачі, які запізнилися, до заняття не допускаються).

3. Здобувач має бути дисциплінованим й організованим, дотримуватись правил суспільного життя. Розмовляти, повертатися та вставати з місця на заняттях можна лише з дозволу викладача. Здобувач не повинен на занятті заважати підказками, виправляти відповідь товариша можна тільки з дозволу викладача.

4. З навчальною метою під час заняття мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.

5. Здобувач повинен виконувати вимоги щодо термінів виконання поставлених завдань, захисту робіт, ліквідації заборгованостей. При виконанні робіт до захисту допускаються ті роботи, у яких дотримується політика академічної доброчесності та які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на плагіат. Несвоєчасне виконання поставленого завдання/роботи знижує максимальний бал (оцінку) за завдання на 20 %.

6. Здобувач має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

7. Здобувач має берегти й зміцнювати власність Університету.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова література:

1. Юрченко Л.І. Методологія наукових досліджень у схемах, таблицях, прикладах. Навч. посібник / авт. кол. – К.: УБС НБУ, 2014. 223 с.
2. Ратніков В.С., Макаров З.Ю. Історія та філософія науки. Хрестоматія. Вінниця, 2009. 416 с.
3. Штанько В.И. Философия и методология науки. Х., 2002. 292 с.
4. Данилян О.Г. Організація та методологія наукових досліджень: навч. Посібник. – Харків.: Право, 2017. – 448 с.
5. Методологія науково-дослідної роботи: навч посібник\ О.Б.Кривоніс, О.М. Демченко. – К.: Медицина, 2011. – 160 с.
6. Юрченко Л.І. Українська людина в європейському світі: виміри ідентичності. Навчальний посібник / кол. авторів. – К.: УБС НБУ, 2015. 609 с.
7. Юрченко Л.І. Соціальна відповідальність наукових комунікацій як важлива стратегічна перевага розвитку науки (у співавторстві). Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. Volume5, No 4/2017, S 139-143.

Допоміжна

1. Філософія: підручник для здобувачів вищої освіти /авт. кол.; за ред. О.В. Рябініної, Л.І. Юрченко. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. – 286с.
2. Юрченко Л.І. Технології в системі економічних та соціально-екологічних змін: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. 177с.
3. Агацци Э. Моральное измерение науки и техники. М., 1998. 344 с.
4. Бэкон Ф. Новый Органон // Бэкон Ф. Соч.: В 2 т. М., 1978. Т. 2. 567 с.
5. Ван-дер-Варден Б.Л. Пробуждающаяся наука: математика древнего Египта, Вавилонии, Греции. М., 1959. 462 с.
6. Вернадский В.И. Избранные труды по истории науки. М., 1981. 357 с.

7. Гайдено В.П., Смирнов Г.А. Западноевропейская наука в средние века. М., 1989. 352 с.
8. Гайдено П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII века). М., 1987. 447 с.
9. Гардашук Т. Екологічна політика та екологічний рух: сучасний контекст. К., 2000. 126 с.
10. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. К., 2003. 248 с.
11. Звиглянич В.А. Научное познание как культурно-исторический процесс. К., 1989. 214 с.
12. Копнин П.В. Гносеологические и логические основы науки. М., 1974. 568 с.
13. Кохановский В.П. Философия и методология науки. Ростов-на-Дону, 1999. 576 с.
14. Крымский С.Б. Научное знание и принципы его трансформации. К., 1974. 208 с.
15. Лекторский В.А. Субъект, объект, познание. М., 1980. 358 с.
16. Малкей М. Наука и социология знания. М., 1983. 253 с.
17. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. М., 2006. 873 с.
18. Научная картина мира. Логико-гносеологический аспект. К., 1983. 272 с.
19. Полани М. Личностное знание. М., 1985. 344 с.
20. Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. К., 1997. 290 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.social.org.ua/>
2. <http://www.filosof.com.ua>

Розробник:

доцент кафедри
соціальних і гуманітарних дисциплін

Любов Юрченко

